

VUOSI HUOSTASSA. LASTENSUOJELUN AIKATIETOISTA TARKASTELUA

Rosi Enroos: YTT, tutkijatohtori, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

Tarja Heino: VTT, tutkimusprofessori, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Susanna Helavirta: YTT, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Riitta Laakso: YTT, erikoistutkija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Tarja Pösö: YTT, professori, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

rosi.enroos@uta.fi, tarja.heino@tbl.fi, susanna.belavirta@lapinamk.fi

riitta.laakso@tbl.fi, tarja.poso@uta.fi

Janus vol. 25 (4) 2017, 297–311

Janus

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan sitä, millainen huostaanottopäätöksen jälkeinen vuosi on lasten elettyinä kokemuksena ja institutionaalisen toimintana. Artikkelin pohjana ovat aiemmin tehdyt analyysit kahdessa kunnassa vuonna 2013 tehdyistä huostaanotoista (37), joita on ensimmäisen vuoden osalta valotettu lasten, sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkemysten pohjalta. Analyysien tuloksista tehdään synteesi ajallisen ja systeemisen käsitekehikon pohjalta. Huostaanottopäätöksellä ja lapsen tulolla sijaishuoltopaikkaan on muodollisesti tarkka ajankohta. Muuten päätöstä seuraava vuosi on ajallisesti kompleksinen: aika kietoutuu moniin systeemeihin. Eletty ja institutionaalinen aika kulkevat erilaisissa rytmeissä. Ensimmäinen vuosi on tasapainottelua nykyisen, menneen ja tulevan välillä. Se voi myös olla lasten kokemuksina jatkumoa aiemmille sijoituksille. Instituution ajassa voi olla katkoksia. Synteesi tuo näkyviin kevyen huolettomuuden, jolla suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä suhtaudutaan aikaan. Vaikka aikaa käytetään joidenkin lastensuojelun toimintojen ohjailemiseen, huostaanoton aikaan on herkistytty erittäin vähän. Siksi huostaanoton aikatiетoinen tarkastelu on jatkossa tärkeää.

JOHDANTO

Lause “Kolme kuukautta ei ole pitkä aika aikuiselle päätöksentekijälle mutta pienelle lapselle se on ikuisuus” (Goldstein ym. 1980, 40) on innostanut tämän artikkelin kirjoittamiseen. Lause on yhdysvaltalaisesta lapsen edun klasiikkoteoksesta, jossa kirjoittajat kiinnittävät huomion lastensuojelun aikatauluihin. Heidän mukaansa huostaanoton päätöksentekoon kuluva aika – kolme kuukautta – oli lapsen kannalta haitallisen pitkä, mutta aikuisten ja etenkin päätöksentekijöiden kannalta lyhyt. Lastensuojelun aikataulujen tulisi kuitenkin toimia erityisesti lapsen tarpeiden, edun ja lapsen ajan pohjalta.

Vaikka lapsen edun periaate on Suomessa vakiintunut lastensuojeluun, keskustelu ajasta lastensuojelussa on jäänyt vähäiseksi. Viimeisimmässä lastensuojelulaissa (417/2007) määritellyistä aikarajoista on tullut lastensuojelun laadun seurannan välineitä. On aikataulutettu sitä, kuinka monen päivän, viikon tai kuukauden kuluessa tulee tehdä palvelutarpeen arviointi, kuinka kauan kiireellinen sijoitus tai tietty rajoitustoimenpide saa kestää, tai kuinka usein tulee tarkistaa asiakassuunnitelma. Aikataulujen noudattamista seurataan ja niiden noudattamattomuudesta voi seurata sanktioita.

Huostaanoton kestolle tai sitä valmis-televalla päätöksenteolle ei ole Suomessa kuitenkaan asetettu aikarajoja.

Päätöksenteossa kolme kuukautta, tuo Goldsteinin ja kumppaneiden (1980) teoksessa mainittu aika, on tämän päivän suomalaisessa käytännössä varsin lyhyt aika. Lastensuojelulain 88 §:n mukaan hallinto-oikeudessa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä (Lastensuojelulaki 417/2007). Käytännössä tämä on kuitenkin tarkoittanut, että tahdonvastaisten huostaanottojen käsittely voi kestää useita kuukausia hallinto-oikeudessa (de Godzinsky 2012). Vertailevassa kyselytutkimuksessa suomalaiset sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttävänsä huostaanottopäätöksenteon valmisteluun useita viikkoja, kun taas yhdysvaltalaiset kollegat laskivat valmisteluajan päivissä (Berrick ym. 2016). Ajankäytön ero kertoo hyvin erilaisista käytännöistä. Huostaanottopäätöksenteoa on voinut Suomessa edeltää useiden vuosien – joskus koko lapsuudenkin kestänyt – asiakkuus lastensuojelun avohuollossa (Eronen 2013; Helavirta 2016). Päätöksenteon aika on oma kysymyksensä, mutta mitä tiedämmeään lasten ajasta huostaanottopäätöksen jälkeen?

Tiedämme siitä hyvin vähän. Esimerkiksi vuosittaisessa lastensuojelutilastossa ei ole tietoja siitä, kuinka pitkään kyseisenä vuonna huostassa olevat (tai muuten kodin ulkopuolelle sijoitetut) lapset ovat olleet sijoitettuna. Muista yhteyksistä tiedetään, että huostaanotot kestävät useita vuosia¹. Tiedetään myös, että teini-iässä tapahtuvat huostaanotot jäävät lyhyiksi. Sijoituksen kestolla voi olla monia merkityksiä lastensuojelun tavoitteiden toteutumisen kannalta. Kolme vuotta huostassa tarkoittaa 3-vuotiaalle lapselle koko lapsuutta ja 12-vuotiaalle neljäsosaa lapsuudes-

ta. Kolmeen vuoteen on 12-vuotiaalla voinut sisältyä sekä sijoitettuna että vanhempien luona vietettyjä jaksoja. Tällaisissa tilanteissa voidaan puhua lastensuojelujärjestelmän tuottamasta lapsuuden monipaikkaisuudesta (Forsberg & Ritala-Koskinen 2017). Monipaikkaisuuden käsite jatkaa tutkimusperinnettä, jossa on tarkasteltu sijoituspaikkojen vaihtumisia, katkeamisia ja kasautuvia sijoituksia (esim. Sallnäs ym. 2004; Coakley & Berrick 2008; Ubbesen ym. 2012). Tämä perinne yhdistettynä tutkimuksiin, joissa tarkastellaan huostaanoton aikaa aikuisuudesta käsin joko huostaanottoa muistellen tai sen aikuiselämään vaikuttavana asiana (esim. Heino & Johnson 2010; Kestilä ym. 2012; Törrönen & Vauhkonen 2012; Hytönen ym. 2016; Laitala & Puuronen 2016), on huostaanoton ajallisen tutkimuksen ydintä.

Pyrimme tässä artikkelissa laajentamaan huostaanoton aikatietoista tarkastelua kysymällä mitä huostaanottopäätöksen jälkeinen vuosi on elettyä ja institutionaalisenä aikana. Artikkelimme on osa sosiaalityössä yleisemmin virinnyttä aikakiinnostusta, jonka sanotaan olevan yhtäältä vanha, mutta toisaalta ”yltäältä oivalluksia virittävä teema sosiaalityössä” (Kannasoja ym. 2016). Aikaa ei tarkastella vain mitattavana määreenä, vaan sosiaaliin käytäntöihin kietoutuvana ja niihin vaikuttavana (Abbott 2001; Moran 2015). Artikkelini pohjautuu empiiriseen aineistoon, jossa on tarkasteltu kahdessa kunnassa vuonna 2013 tehtyjä huostaanottoja puoli vuotta ja vuosi huostaanoton jälkeen.² Aineisto koostuu huostassa olevien lasten haastatteluilta, sosiaalityöntekijöiden täyttämistä kyselylomakkeista ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden haas-

tatteluista. Teemme synteesiä lukemalla tutkimuksemme tuottamia tuloksia ajan näkökulmasta. Tarkastelemme eletyn ajan ja instituution ajan rytmejä ja rytmien keskinäisiä järjestyksiä. Aikaa koskevaa synteesiä ja sen ehtojen tarkempaa kuvausta edeltää seikkaperäisempi perustelumme huostaanoton ajallisen tarkastelun tarpeesta ja hahmottelumme ajallisesta ja systeemisestä käsittekartasta.

AJALLINEN JA SYSTEEMINEN NÄKEMYS HUOSTAANOTOSTA

Huostaanotto on lakiin perustuva päätös, joka tarkoittaa julkisen vallan puuttumista yksityisinä pidettyihin perhe-suhteisiin (Berrick ym. 2015; Burns ym. 2017). Kun lapsi otetaan julkisen vallan huostaan, lapsen ja hänen vanhempinsa (huoltajiensa) suhteita muutetaan: vanhempien oikeuksia rajoitetaan pyrkimyksellä vahvistaa lasten oikeuksia ja mahdollisuuksia tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Lapsen huoltoon kuuluvia tehtäviä ja lapsen asioista päättämistä siirtyy lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, ”julkiselle huoltajalle”. Julkisen huoltajan tehtävää hoidetaan yhdessä lapsen vanhempien ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden ja muiden tahojen kanssa. (Julkisen huoltajan käsitteestä: Helavirta 2016; Bullock ym. 2006.)

Päätöksestä seuraa ekopsykososiaalinen interventio lapsuuteen (Pösö 2016a): sijoittaminen sijaishuoltoon. Huostaanottopäätöksen myötä lapsen välitön kasvuympäristö muuttuu, sillä lapsi siirtyy ”omasta kodistaan” sijaishuoltopaikkaan toisten aikuisten kasvatukseen ja huolenpitoon. Tämän

muutoksen myötä muuttuvat lapsen sosiaaliset suhteet, lapsuuden fyysiset tilat ja maantieteelliset ympäristöt ja niiden myötä lapsuuden ehdot ja lapsuus. Sijaishuoltopaikasta tulee lapsen arjen ympäristö, jota sen institutionaalisen ja henkilökohtaisen luonteen vuoksi on syytä kutsua julkiseksi kodiksi (Enroos 2016). Huostaanottoa ei olisi olemassa ilman julkista kotia (sijaisperhettä tai lastensuojelulaitosta), ja julkiset kodit ovat olemassa huostaanoton toimeenpanoa varten (emt.). Julkinen koti toteuttaa julkisen vallan antamaa tehtävää, mutta on samanaikaisesti henkilökohtaisuudessaan osa kodeissa toimivan lastensuojelun ”intiimiä käytäntöä” (Fergusson 2011).

Huostaanottopäätöksellä on selkeä muodollinen ajankohta: se on joko viranhaltijan tai hallinto-oikeuden päätöksen ajankohta (Huhtanen 2016). Päätöksestä seuraava interventio on kuitenkin voimassa ”toistaiseksi”. Huostaanoton kesto perustuu arviointeihin huostaanoton tarpeesta lapsen edun näkökulmasta paitsi silloin, kun huostaanotto päättyy lapsen täysi-ikäisyydessä. Huostaanottopäätös ei erota lasta vanhemmista pysyvästi ja kokonaisvaltaisesti, vaan pyrkii tukemaan perheen jälleenyhdistämistä sekä yhteydenpitoa lapsen, vanhempien ja muiden läheisten välillä. Tästä seuraa suhteiden, kotien ja ympäristöjen rinnakkainen samanaikaisuus huostaanoton aikana.

Näkemys huostaanotosta päätöksenä, josta seuraa ekopsykososiaalinen interventio, pohjautuu ekologiseen sosialisaatioteoriaan. Sitä on useissa yhteyksissä sovellettu huostaanoton ja sijaishuollon tarkasteluun (esim. Anglin 2002; Palaretti & Berti 2009; Knorth

ym. 2015). Teoria avaa systeemisen näköalan huostaanottoon. Tällöin huomion kohteena on lapsen osallisuus, toiminta ja vuorovaikutukselliset suhteet erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa ja järjestelmissä. Huostaanoton aikana lapseen vaikuttavat sekä lapsen ja kodin/kotien väliset suhteet että monet perheen ja kodin ulkopuoliset systeemit kuten lapsen vertaisryhmät, palvelujärjestelmä, koulu ja kulttuuri. Lapsi on läsnä tavanomaisissa lapsuuden systeemeissä yhtä lailla kuin spesifeissä huostaanoton seurauksena hänen elämänsä tulleissa systeemeissä (mm. sijaishuoltopaikassa) ja vaikuttaa toiminnallaan niihin. Lapsen ikä yhtäältä ohjaa ja mahdollistaa ja toisaalta rajaa osallisuutta: 3-vuotiaan toimintaympäristö on eri kuin 12-vuotiaan (Goodyer 2011). Ekologisen sosialisatioteoriaan kuuluu myös ajan tarkastelu (ns. kronosysteemi): lapsi muuttuu ajassa ja samoin systeemit muuttuvat ja myös niiden väliset vuorovaikutussuhteet (Uprichard 2008; Goodyer 2011). Aika on siksi oleellinen tekijä, kun ekologista sosialisatioteoriaa sovelletaan lastensuojeluun (Palacios 2009).

Systeemisessä näkökulmassa aika on sekä lapsen että lapsen ympäristön toimijoiden ja systeemien aikaa. Nämä ajallisuudet eivät välttämättä kulje samassa tahdissa, kuten Cooper ja Webb (1999) oivasti havainnollistavat. He kuvaavat sitä, miten lastensuojelun sijoituksen aikamääreet (pysyvä, lyhytaikainen, väliaikainen) eivät suoraan määritä sitä, miten sijoitettu lapsi kokee sijoituksen ajan. Väliaikaiseksi tarkoitettu sijoitus voi olla kokemuksellisesti lapselle kaikkea muuta kuin ohimenevä. Pysyväksi tarkoitettu sijoitus voi lapsen kokemuksena tarkoittaa välitilaa, josta

lapsi toivoo koko ajan pois. Sijoituksen aikana myös muut toimijat ja ympäristöt muuttuvat. Vanhempien tilanne voi muuttua niin merkittävästi, että suunnitelmat lapsen kotiuttamisesta ja sijoituksen päättämisestä peruuntuvat. Kouluun voi tulla opettaja, joka näkee lapsen aseman koulussa eri tavoin kuin aiemmat opettajat ja siksi lapsen opiskelun rytmi ja mieli muuttuvat. Tapahtumien välille ei voi välttämättä osoittaa selkeää ajallista järjestystä eivätkä muutokset tapahdu samanaikaisesti sekä lapsessa että lapsen sosiaalisissa suhteissa ja ympäristöissä (Rolock & Pérez 2016). Kompleksisissa sosiaalisissa järjestelmissä aika on moninaista ja tapahtumilla voi olla hyvin erilaisia ajallisia järjestyksiä ja rytmejä (Abbott 2001, 181–182). Tapahtumat voivat seurata toisiaan, tapahtua samanaikaisesti tai limittäin.

Huostaanoton aikaan liittyy se, että lastensuojelussa pyritään muutokseen lapsen elämässä. Muutokseen on tapana sosiaalityössä suhtautua lineaarisen aikakäsityksen mukaisesti: nykyistä pyritään muuttamaan niin, että tulevassa tilanne olisi ”paremmin” kuin ennen (Fahlgren 2009). Huostaanoton ajan kulkuun liittyy normatiivisia odotuksia siitä, että lapsessa ja/tai hänen tilanteessaan ja sosiaalisessa suhdeverkostossaan tapahtuu muutoksia, joita pidetään tavoiteltuina ja toivottavina sekä lapsen edun ja oikeuksien mukaisina (Pösö 2016a).

Aika on yksi niistä asioista, jonka avulla julkinen valta ohjaa lastensuojelua (Berrick ym. 2016). Huostaanoton ja ajan suhdetta määritellään lainsäädännöllä, ja eri maiden järjestelmien ja käytäntöjen välillä voi olla ajan suhteen suuriakin eroja. Kansainvälisessä

lastensuojelukeskustelussa keskeinen ajallinen teema, pysyvyys (esim. Holland ym. 2005; Khoo 2014), ei kuulu suomalaisen huostaanoton ajalliseen normistoon eikä niin sanottu ”pysyvyyssuunnittelu” kuulu lastensuojelun perusrutiineihin (kuten ei myöskään muissa Pohjoismaissa, ks. Vinnerljung & Hjern 2011). Julkisen vallan ohjailua on myös se, että huostaanoton kestoa koskevia aikaodotuksia ei määrittellä tarkkarajaisesti. Näin julkinen valta siirtää huostaanoton kestoa koskevan päätöksenteon lastensuojelun ruohonjuuritasolle, ja lasten asioista vastaavan sosiaalityöntekijän arviointi lapsen tilanteesta ja lapsen edusta tulee keskeiseksi. Ruotsissa huostaanotto voi muuttua pysyväksi kolmen vuoden jälkeen, mikäli näköpiirissä ei ole sitä, että lapsi voisi palata vanhempinsa kasvatukseen (Svensson & Höjer 2017). Englannissa ja Yhdysvalloissa pienten lasten pitkäkestoiseksi arvioitu huostaanotto pyritään muuttamaan adoptioksi mahdollisimman pian huostaanoton alkamisen jälkeen tavoitteena turvata lapselle pysyvä kasvuympäristö (Broadhurst 2017; Križ ym. 2017). Suomessa huostaanoton jälkeinen aika jäsentyy asiakassuunnitelmien tarkastuksen rytmien mukaisesti: tarkastuksia tulee tehdä tarvittaessa mutta vähintään kerran vuodessa (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §). Lisäksi on säännelty sitä, että huostaanoton aikana lapsella tulee olla rinnakkaisesti ja samanaikaisesti sijaishuollon julkinen koti ja sen sosiaaliset suhteet sekä yhteys perheeseen ja sen sosiaalisiin suhteisiin. Huostaanottopäätöstä välittömästi seuraavaa aikaa koskevaa erityistä sääntelyä ei ole.

Olemme siis kiinnostuneita ensimmäisestä vuodesta huostaanoton jälkeen.

Ei riitä, että huostaanoton vaikutuksia tarkastellaan takautuen aikuiselämästä käsin, vaan niitä tulee tarkastella ”tässä ja nyt”, koska lasten aika on ”tässä ja nyt” (Uprichard 2008). Ensimmäisen vuoden jälkeen lapsi on vuotta vanhempi kuin huostaanottopäätöksen ajankohtana, mutta mitä muuta on tapahtunut ensimmäisen huostaanottovuoden aikana? Rajaamme huostaanoton ensimmäisen vuoden tarkastelun tässä artikkelissa kahteen näkökulmaan: lapsen ja lastensuojelun instituution aikaan. Instituution aika on ensisijaisesti lastensuojelun järjestelmän ja lastensuojelukäytäntöjen aikaa, jonka sosiaalityöntekijät ja sijaishuoltopaikan toimijat tuntevat. Lasten aika on puolestaan lasten elettyä aikaa.

AINEISTO JA METODI

Vuotta huostaanottopäätöksen jälkeen tarkastellaan empiirisen aineiston pohjalta, joka on kerätty kahdessa suomalaisessa kunnassa huostaan otetuista lapsista. Tutkimuksen kohteena ovat kaikki ne lapset (37), jotka otettiin huostaan suuremmassa kunnassa kuuden kuukauden ja pienemmässä kunnassa kahdeksan kuukauden aikana vuonna 2013. Näiden lasten huostaanottoa seurattiin prospektiivisesti puoli vuotta ja vuosi huostaanottopäätöksen jälkeen.

Kummallakin kerralla aineistoa kerättiin sosiaalityöntekijöiltä ja lapsilta soveltaen aiemmin kuvaamamme ekologisen sosialisatioteorian kehystä. Sosiaalityöntekijöiden tietoa kerättiin lomakkeella, jonka he täyttivät vastuullaan olevista lapsista kahdesti. Sosiaalityöntekijöiden tietoa saatiin 35 lapselta kaksi kertaa (puoli vuotta ja vuosi

huostaanoton alkamisen jälkeen). Kahdesta lapsesta saatiin tietoa vain kerran (puoli vuotta huostaanoton alkamisen jälkeen). Huostaanotetut lapset olivat iältään 2–17 -vuotiaita. Heistä 19 asui lastensuojelulaitoksessa, yhdeksän sijaisperheessä ja kuusi ammatillisessa perhekerhossa ensimmäisellä aineistokeruukerralla. Lapsia haastateltiin niin, että haastattelijana toimi lapsen valinnan mukaisesti joko tutkija tai lapsen sosiaalityöntekijä. Haastatteluihin osallistui 17 lasta. Tavoitteena oli haastatella samoja lapsia kaksi kertaa eli puoli vuotta ja vuosi huostaanoton jälkeen. Toiseen haastatteluun ei kuitenkaan tavoitettu kahta lasta. Tämän lisäksi tietoa huostaanotosta on välittynyt sosiaalityöntekijöiden ja tutkijoiden yhteisistä työpajoista (13), joissa työstettiin tiedonkeruutapaa sekä analysoitiin ja tulkittiin tuloksia. Lisäksi aineistona on 16 sijaishuoltopaikan toimijoiden (perhehoitajat, laitoksen työntekijät) haastattelut. Kyseisiin haastatteluihin osallistui yhteensä 25 henkilöä. Nämä sijaishuoltopaikat kuuluivat tutkimuskuntien sijaishuoltopaikkavalikoimaan (yhteensä 377 sijaishuoltopaikkaa). Ne eivät kuitenkaan ole tutkimuksessa mukana olleiden lasten sijaishuoltopaikkoja, vaan haastateltavien otokseen valittiin mahdollisimman monipuolisesti erilaisia sijaishuoltopaikkoja. Haastatteluissa keskityttiin yleisesti lapsen tuloon sijaishuoltopaikkaan ja huostassapidon alkuvaiheeseen.

Tämänkaltaisessa tutkimuksessa tutkimuseettiset kysymykset ovat merkittäviä ja ne vaihtelevat aineistotyypistä toiseen. Sosiaalityöntekijöiden sitoutuminen tutkimukseen, lasten informointi ja suostuminen haastateltaviksi yhtä lailla kuin vanhempien ja sijaishuolto-

paikkojen luvan saaminen edellyttivät monenlaisia neuvotteluja ja lupakäytäntöjä, jotka on kuvattu tarkemmin hankkeen muissa tutkimusjulkaisuissa (Enroos 2016; Helavirta 2016; Laakso 2016).

Artikkeli perustuu edellä kuvattuun empiiriseen aineistoon. Aineistosta on aiemmin tehty analyyseja (mm. Enroos 2016; Helavirta 2016; Laakso 2016; Pösö 2016b; Laakso & Enroos 2016; Pösö yms. 2016), joissa huostaanoton aikaisia tapahtumia ja kokemuksia on tarkasteltu yhdestä – lapsen, sosiaalityöntekijän tai sijaishuoltopaikan – näkökulmasta. Nyt tavoitteenamme on eri aineistojen ja näkökulmien yhdistämiseen pohjautuva tulkinta siitä, mitä ensimmäinen vuosi huostassa on eletyn ja instituution ajan näkökulmasta katsottuna. *Synteessin ensimmäisessä osassa* luemme aikaisempia analyyseja kiinnittämällä katseen ajalliseen rytmiin: millaisia aikaa liittyviä kuvauksia niissä on ja mitä ensimmäisen vuoden aikana tapahtuu instituution ajassa ja eletyssä ajassa. Miten aika ylipäättensä näkyy? Aikaisempia analyyseja on tarvittaessa täydennetty lukemalla alkuperäisaineistoa. Tässä osassa tehdään viittauksia julkaistuihin lähteisiin ja jätetään alkuperäisaineiston otteiden esittely sivuun. *Synteessin toisessa osassa* tarkastelemme näitä havaintoja rinnakkain. Tuossa osassa asetamme synteessin tarkemmin ajalliseen ja systeemiseen käsitekehikkomme. Instituution aikaa työstetään sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuoltopaikkojen – julkisen huoltajan ja julkisen kodin edustajien – kysely- ja haastatteluaineistojen ja niistä tehtyjen tulkintojen pohjalta (ks. etenkin Enroos 2016; Laakso ja Enroos 2016; Helavirta 2016). Eletty aika perustuu huostaan-

otettujen lasten haastattelututkimuksen tuloksiin (ks. Laakso 2016).

LAPSEN ELETTY AIKA

Lapsen elettyä aikaa huostaanoton ensimmäisenä vuonna voi kuvata jatkumoksi aiemmissa sijaishuoltopaikoissa vietetylle lapsuudelle. Aikaa rytmitti arki ja lasten toiminta monissa eri lapsuuden instituutioissa ja järjestelmissä. Kuvaamme näitä kolmea ajallista piirrettä seuraavassa tarkemmin.

Jatkumo aiemmalle

Valtaosalle lapsista ensimmäinen vuosi huostassa oli osa julkisissa kodeissa vietetyn lapsuuden jatkumoa. Heillä oli takanaan useita sijoituksia: 34 lapsella oli ollut yhteensä 102 sijoitusta ennen tätä huostaanottoa. (Helavirta 2016.) Siksi vuosi ”tässä huostaanotossa” ei välttämättä kokemuksellisesti erottunut aiemmista sijoituksista, vaikka muodollisesti olikin kyse uudesta sijoituksesta. Samasta syystä johtuu ehkä se, että ensimmäinen ja jälkimmäinen puolivuotisjakso huostaanotossa eivät eronneet toisistaan lasten kuvauksissa.

Vain kolmelle lapselle huostaanotto oli ensimmäinen sijoitus. Heistä yksi tuli lastensuojelun julkiseen kotiin syntymäperheen luota. Toinen lapsista tuli psykiatrisesta sairaalahoidosta, kolmas lähisukulaisen luota.

Arjen rytmin muutoksia

Lasten kuvaukset huostaanoton tuomista muutoksista kiinnittyvät arjen rytmiin. Pääosin lapset kuvasivat arjessa tapahtunutta muutosta parantuneena

huolenpitona. Parantuneeseen huolenpitoon liitettiin aikuisten lisääntynyt vastuu arkisista asioista, lisääntynyt yhdessäolo ja yhdessä tekeminen sekä kasvuympäristön rauhoittuminen (Laakso 2016). Tähän liittyi kuvauksia arjen levollisesta rytmistä, lapsen mahdollisuudesta tehdä koulutehtäviä rauhassa ja lapsen lisääntyneistä mahdollisuuksista harrastaa.

Kaikkien kokemus ei kuitenkaan ollut yllä esitetyn kaltainen. Jotkut lapsista kuvasivat arjen muuttuneen tarkasti aikataulutetuksi ja ajan suhteen joustamattomaksi. Aikataulutettu arki konkretisoitui useimmiten sijaishuoltopaikan ruokailukäytäntöihin ja rajoitettuihin mahdollisuuksiin viettää aikaa julkisen kodin ulkopuolella sekä säätelyyn siitä, kenen kanssa, milloin ja miten kauan lapsi saattoi viettää aikaa. (Laakso 2016.) Sijaishuollossa ajankäytöllä säädellään sekä tavoitteellisesti että huomaamatta lapsen ulkopuolisuuutta ja osallisuutta vertaisryhmissä.

Ajan monirytmisyys ja kerroksellisuus

Lasten aikakuvaukset eivät rajoittuneet vain aikaan tässä ja nyt, vaan lapset puhuivat myös menneestä ja tulevasta. Huostassaolon aika ei ole irrallinen siitä, mitä on tapahtunut ennen huostaanottoa eikä irrallaan tulevaisuuteen kohdistuvista odotuksista, haaveista ja näkymistä (Pösö ym. 2015). Eletty aika liikkuu henkilökohtaisesti merkityksellisissä aikaulottuvuuksissa. Tämä konkretisoituu esimerkiksi lapsen kertoessa vanhempien kanssa toteutetuista yhteisistä iltarituaaleista, joita hän haluaisi jatkaa sijaishuoltopaikassa sekä nuoren pohtiessa huostaanoton jälkeistä aikaa ja omia valmiuksiaan itsenäi-

seen elämään (Laakso 2016). Lapset tekivät myös ajallisia vertailuja. Lapset kuvasivat sitä, millaista elämä ja arki olivat ennen huostaanottoa ja millaista se oli nyt. He myös arvottivat ajassa tapahtuneita muutoksia. Lapset tekivät vertailua menneeseen kuvaamalla esimerkiksi huostaanoton myötä suhteissa vanhempiin tapahtuneita muutoksia. He kertoivat parantuneista suhteista biologisten vanhempien kanssa ja institutionaaliseksi muuttuneesta ja vähentyneestä kanssakäymisestä sekä jännitteisistä suhteista vanhempiin. Vertailua ajassa tehtiin myös suhteessa aikaisempiin sijaishuoltopaikkoihin, niissä elettyyn aikaan, eri sijaishuoltopaikkojen käytäntöihin ja niissä koettuihin tapahtumiin. (emt.)

Vuosi huostassa oli myös läsnäoloa ja toimintaa monissa sijaishuoltopaikan ulkopuolisissa sosiaalisissa suhteissa. Siksi lasten aika huostassa on monin eri tavoin sidoksissa koulun, kaverien ja muiden läheisten aikatauluihin ja rytmeihin. (Laakso 2016). Osalle lapsista yhteydenpito vanhempiin tai ystäviin oli osa päivittäistä elämää sijaishuollossa. Yhteydenpito tapahtui puhelimen tai sosiaalisen median välityksellä, kotilomilla tai yhteisissä harrastuksissa ja koulussa. Läheisten ja ystävien aikataulut eivät kuitenkaan välttämättä olleet linjassa sijaishuoltopaikan aikatauluihin, ja siksi aikataulujen yhteensovittaminen oli joskus mutkikasta. Lapset kertoivat kaverisuhteiden ylläpidon vaikeutuneen juuri sijaishuoltopaikan päivittäisten aikaan kiinnittyvien rutiinien vuoksi. Myös tapaamisten järjestämiseen koettiin liittyvän paljon vaivaa suhteessa yhdessäoloon jäävään aikaan (emt.; Pösö 2016b).

Läheisten elämässä tapahtui myös yllätyksiä, jotka vaikuttivat lapsen aikaan sijoituksessa ja jotka olivat lasten, sijaishuoltopaikkojen ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ajallisen sääntelyn ulottumattomissa. Vanhemman sairastumisen vuoksi kotiloma ei toteutunutkaan suunnitelman mukaisesti, isä tai äiti ei vastannut sovittuna aikana puhelimeen tai kihlaus poikakaverin kanssa päättyi. Nämä tapahtumat lapsen julkisen kodin ulkopuolisissa systeemeissä vaikuttivat merkittävästi lapseen.

INSTITUUTION AIKA

Kun huostaanottopäätöksen jälkeistä aikaa tarkastellaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän näkökulmasta, vuosi osoittautuu melko lyhyeksi, vaikkakin intensiiviseksi ajanjaksoksi. Monia asioita tapahtuu ja julkisen huoltajan tehtävä vakiintuu asteittain. Sitä kuvataan seuraavassa tarkemmin. Toiseksi huostaanoton aika instituution näkökulmasta kiinnittyy hetkeen, jolloin lapsi tulee sijaishuoltopaikkaan. Juuri tätä kohtaa aineistomme valottaa ajan näkökulmasta ja julkisen kodin suunnasta.

Aika julkisen huoltajan tehtävässä

Lapsen asioista vastaaminen sosiaalityöntekijän tehtävänä on selkeästi aikasidonnaista: se muuttuu julkiseksi huolloksi huostaanottopäätöksen seurauksena ja julkisen huoltajan tehtävät muuttuvat edelleen huostaanoton aikana (Helavirta 2016). Ensimmäisen huostaanottovuoden aikana julkisen huoltajan tehtävää hoidettiin rinnakkain muiden lapsen arjessa ja huolenpidossa mukana olevien sosiaalisten

verkostojen kuten vanhempien, huoltajien ja sijaishuoltopaikkatoimijoiden kanssa. Työskentelyyn liittyi samanaikaisesti sekä yhdessä toimimista ja kumppanuutta (esim. neuvotteluja, kasvatuksellista tukea tai työnohjauksen järjestämistä) että muihin toimijoihin kohdistuvien päätösten tekoa, valvontaa ja suhteiden lakkauttamisia (esim. vanhempien yhteydenpidon rajoittamispäätöksiä tai sijaisvanhempien toiminnan seurantaa ja sijaishuoltopaikan muutospäätöksiä).

Huostaanoton väliaikainen luonne näkyi institutionaalisessa toiminnassa jo sijaishuollon alkuvaiheessa. Ensimmäisen vuoden aikana huostaanoton lopettamiseen oli päädytty kahden lapsen kohdalla ja lopettamisen edellytyksiä arvioitiin muutaman lapsen kohdalla. Viisi lasta oli saavuttanut täysi-ikäisyyden ja huostaanotto oli päättynyt. Työntekijöiden arvioiden mukaan valtaosan kohdalla oli kuitenkin kyse ”pitkäkestoisesta” sijoituksesta. Ensimmäistä vuotta huostassa ei myöskään kuvaa lainsäädännön asettama aikanormi asiakassuunnitelmien tarkistamisessa: yhden laissa vaaditun suunnitelman sijasta suunnitelmia oli saatettu tarkistaa useita kertoja. Asiakassuunnitelmien tarkistuksen tiheys samoin kuin useat neuvottelut lapsen, sosiaalityöntekijöiden ja muiden tahojen välillä osoittavat, että ensimmäistä vuotta huostassa säilyttää lapselle läheisten suhteiden ylläpitämisen, rajoitustoimenpiteiden käyttämisen sekä huostassaolon jatkamisen edellytysten jatkuva arvioiminen: päätösten ja muutostyöhön liittyvien neuvotteluiden ja muun sosiaalityön tempo oli paljon yhtä asiakassuunnitelman tekoa kiivaampaa (Helavirta 2016).

Julkisen huoltajan tehtävän vakiintumisessa oli erityinen rytmi, sillä huostaanottopäätöstä seuraava puolen vuoden jakso oli tutkimuskunnissamme organisatorista siirtymävaihetta, jonka johdosta tehtäviä siirrettiin huostaanottoa valmistelleelta lapsen asioista vastaavalta työntekijältä uudelle, huostaanoton aikana lapsen asioista vastaavalle työntekijälle. Molemmissa tutkimuskunnissa lastensuojelu oli organisoitu tavalla, jossa nämä tehtävät oli eriytetty. Työntekijä- ja aikaresurssien vähäisyys vaikuttivat siihen, että lasten asioista vastaaminen siirtyi joissakin tilanteissa hitaasti seuraavalle työntekijälle. Lapsella oli huostaanottopäätöksen myötä uusi julkinen huoltaja, mutta organisatoristen järjestelyiden vuoksi julkisen huoltajan tehtävien intensiivinen hoitaminen ei noudattanut samaa rytmiä, vaan se käynnistyi myöhemmin.

Siirtymästä seurasi, että uudella vastuutyöntekijällä ei aina ollut käytettävissä riittävästi aikaa tutustua huostaanotettuun lapseen ja hänen asioihinsa. Tämä näkyi aineistossa sosiaalityöntekijöiden kuvauksina siitä, ettei lasta oltu vielä opittu tuntemaan, vaikka huostaanottopäätöksestä oli kulunut puoli vuotta (Helavirta 2016; Pösö ym. 2015). Sosiaalityöntekijä saattoi vaihtua myös muista kuin organisatorisista syistä, mikä yhtä lailla tuotti julkisen huoltajan tehtäviin katkoksellisuutta. Julkisen huoltajan tehtävien hoitamisen intensiteetti muuttui ensimmäisen vuoden aikana. Alun ehkä etäinen, verkkainen ja katkoksellinen ote muuttui ensimmäisen vuoden myöhemmällä puoliskolla intensiiviseksi ja monitasoiseksi lapsen asioista vastaamiseksi.

Sijaishuoltopaikan aika

Yksi osa institutionaalista aikaa ovat julkisten kotien ajalliset rytmit ja erilaiset aikaodotukset. Huostaanoton ajallinen merkkikohta sijaishuoltopaikoille on, kun lapsi tulee sinne asumaan (Enroos 2016). Kun lapsi tulee uuteen julkiseen kotiin, hän tulee sinne lapsena, jolla on tapoja ja toiveita, jotka kodissa tulee ottaa huomioon. Lapsi ei tule vain ”yökylään” vaan hän jää asumaan tähän julkiseen kotiin ajanjaksoksi, jonka kesto ei ole etukäteen määriteltä. Kotiin tulo oli yksi tapa puhua lapsen tulosta, mutta siitä puhuttiin myös tulona ”yksikköön”, toisin sanoen palveluun, joka pyrkii kodinomaisuuteen, mutta joka on silti viranomaistoimintaan liittyvä palvelu (emt.; Laakso & Enroos 2016). Kummassakin tapauksessa lapsen tulossa on kyse kahden toiselleen vieraan tahon kohtaamisesta. Jos julkinen koti ymmärretään ensisijaisesti kodiksi, huostassaolon alkuvaiheessa on kyse kahden vieraan tutustumisesta. Jos se taas ymmärretään ensisijaisesti palveluksi, kyse on enemmänkin lapsen asioiden ammatillisesta opiskelusta.

Tulovaiheessa julkisissa kodeissa nähtiin merkityksellisenä turvallisuuden tunteen luominen lapselle. Merkittävää on silloin lapsen tarpeisiin vastaaminen ja eläminen *tässä hetkessä*. Sijaishuoltopaikoissa ei kuitenkaan kohdata lasta pelkästään tässä ja nyt, vaan yhtä lailla niin lapsen kuin sijaishuoltopaikan menneisyys ja tulevaisuus ovat läsnä julkisen kodin toiminnassa – myös sijoituksen alkuvaiheessa. Sijaishuollon toimijat keräävät tietoa lapsen tavoista, tottumuksista, rutiineista sekä hänen henkilökohtaisen elämän historiastaan. Sijaishuoltopaikat pyrkivät rakentamaan

siltoja lapsen aiemman elämän ja nykyisen tilanteen välille (Enroos 2016). Toisaalta toiminta suuntautuu vahvasti tulevaisuuteen. Sijaishuoltopaikat tarkkailevat, arvioivat ja dokumentoivat lapsen tilannetta sekä asettavat näin omia tavoitteitaan huostaanoton alkuvaiheessa. Tulevaisuuden suunnittelun kannalta aika ja siihen orientoituminen on merkittävä asia: joskus tavoitteet asetetaan siten, että julkiseen kotiin juurtuminen nähdään tärkeänä pitkän tähtäimen tavoitteena, kun taas toisinaan työskentelyn tavoitteena on jo alkuvaiheessa lapsen tai nuoren kotiinpaluu (julkisen kodin väliaikaisuus). Julkisen kodin aika sitoutuu monien toimijoiden ja systeemien aikaan, ja samanaikaisesti siinä on keskiössä arjen rytmi.

ENSIMMÄISEN VUODEN AJALLISET RYTMIT JA JÄRJESTYKSET

Vaikka huostaanottopäätöksellä on tietty selkeästi määritetty ajankohta, tarkastelumme on osoittanut, että päätöstä seuraava vuosi on ajallisesti kompleksinen. Ensimmäisen vuoden aikana eletty ja institutionaalinen aika järjestyvät ja rytmittyvät osin eri tavoin. Vaikka huostaanottopäätöksen ajankohta järjestää lasten, sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuoltopaikkojen aikaa periaatteessa samalla ajatuksella (lapsi otetaan huostaan ja sijoitetaan sijaishuoltopaikkaan), se ei käytännössä merkitse samanlaista ajallista pistettä kaikille osapuolille.

Lapsille ensimmäinen vuosi on lähes poikkeuksetta jatkumoa aiemmille sijoituksille ja sitä hallitsee yhtäältä arjen rytmi ja toisaalta moninaisten sosiaalisten suhteiden sekä erilaisten toimim-

taympäristöjen rytmit ja ajalliset ulottuvuudet. Sijaishuoltopaikassa vietetty ja eletty aika on sidoksissa lapsen viettämään aikaan sijaishuoltopaikan ulkopuolella koulussa, harrastuksissa tai vanhempiensa luona. Lapsen tätä hetkeä koskeva kuvaus voi sisältää kannanottoja ja menneestä ja oletuksia tulevasta: siinä on läsnä niin muiden merkityksellisten yhteisöjen aika kuin oma mennyt, nykyinen ja tuleva. Julkisen huoltajan tehtävät vakiintuvat huostaanottopäätöksen ensimmäisen vuoden aikana, mutta katkoksilta ei välttämättä vältytä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävät eivät nojaudu pelkästään lainsäädännön esittämiin ajallisiin rytmieihin, vaan tehtävien rytmiä ja tiheyttä säätelevät ja muuttavat organisatoristen tekijöiden ohella huostaanotetun lapsen (ja läheisten) tilanteessa tapahtuvat muutokset. Vaikka konkreettinen lapsen tulo sijaishuoltopaikkaan onkin ajallisesti selkeä, myös sijaishuoltopaikan toimijat orientoituvat nykyisyyden rinnalla sekä menneeseen että tulevaan.

Ajallinen kompleksisuus syntyy siitä, että elettyä ja koettua aikaa ei voi rajata hallinnollisilla päätöksillä. Ihmiset ylipäänsä kantavat ja työstävät mukanaan mennyttä, nykyistä ja tulevaa sekä suuntautuvat useisiin ajallisiin ulottuvuuksiin yhtäaikaaisesti. Huostaan otetut lapset eivät tee tästä poikkeusta. Psykososiaalisesti orientoituvassa sosiaalityössä suuntaudutaan useampiin ajallisiin ulottuvuuksiin (Fahlgren 2009; White 1998). Tunnistamamme ajallinen kompleksisuus syntyy myös monista järjestelmätasoisista tekijöistä: laki sekä lastensuojelun organisointi mahdollistavat sen, että lapsille kertyy useita sijoituksia kodin ulkopuolelle ja että julkisen huoltajan tehtävien hoito

sisältää ajallisia katkoksia. Yhtä lailla järjestelmätasoinen seikka on se, että lapsi huostassa ollessaan on paitsi sijaishuoltopaikkansa ja sen sosiaalisten systeemiin jäsen, yhä myös perheensä, sukunsa sekä muiden läheisten ja ystävien muodostamien yhteisöjen jäsen. Järjestelmätasoiset seikat näkyvät lapsen eletyn ja instituution ajan monimutkaisina ja eritahtisina ajallisina järjestyksinä ja rytmityksinä.

Systeemisen ja ajallisen huostaanottonekemyksen mukaisen tarkastelun esiin nostamat seikat – ajallinen kompleksisuus ja eritymisyys – eivät sinällään ole kriittisiä huomioita. Enemmänkin ne tuovat näkyviin huostaanoton moniulotteisuutta ja kokonaisvaltaista vaikutusta eri toimijoihin ja systeemeihin. Ei liene perusteltua olettaa, että eletty ja institutionaalinen aika voisivat järjestyä ja rytmittyä täysin samoin. Siksi ajallisen kompleksisuuden huomioonottaminen lisää haasteita huostaanoton vaikutusmekanismien ja normatiivisten odotusten täyttämisen tarkastelemiseen (Shlonsky & Benbenishty 2014; Pösö & Eronen 2014). Synteesi on kuitenkin tuonut näkyviin seikkoja, jotka vaativat tarkempaa lastensuojelupoliittista huomiota. Kokoamme ne artikkeliin päätävään osioon.

LOPUKSI

Aika ei ainoastaan ”kulu” vaan se myös vaikuttaa sosiaalisiin käytäntöihin (Moran 2015). Siksi on merkityksellistä, miten huostaanoton ensimmäistä vuotta toteutetaan käytännössä ja miten sitä lainsäädännöllisesti ja organisatorisesti ohjataan. Tutkimuksemme keskeinen havainto on se kevyt huolettomuus, jol-

la lainsäädännössä, tiedontuotannossa ja organisatorisissa järjestelyissä suhtaudutaan huostaanoton jälkeiseen aikaan ja erityisesti lapsen aikaan. Huostaanotto ja sijaishuoltopaikkaan tulo voivat olla kuormittavia ja jopa traumatisoivia kokemuksia lapselle välttämättömyydestään huolimatta (Baugerud & Melinder 2011). Siksi huostaanottopäätöksen jälkeinen aika edellyttää lastensuojelujärjestelmältä erityistä huomiota.

Peräänkuulutamme ennen kaikkea herkistymistä lapsen elettyyn aikaan. Tämä koskee niin huostaanottopäätöstä välittömästi seuraavaa jaksoa kuin laajemminkin lapsen aikaa lastensuojelussa. Vaikka ajan kompleksisuus on tärkeä tunnistaa, on myös ajan mittamisella puolensa: on tärkeää, että lapsen huostassa vietettyä aikaa ja sijoituksen kestoja tarkastellaan esimerkiksi osana lapsen lapsuutta. Yksittäisen lapsen kanssa työskenneltäessä työntekijän on tärkeää pitää näkyvissä sitä aikaa, jonka lapsi on lapsuudessaan viettänyt sijoitettuna ja muistaa, että kolme kuukautta on lapselle eri asia kuin päätöksentekijälle. Lisäksi asiakastietojärjestelmien rakenteiden tulisi tukea lapsen ajan esilläpitoa. Perustietoihin tulisi kuulua aikajanelle sijoittuvat lapsen eletyn elämän keskeiset tapahtumat ja siirtymät sekä tieto siitä, kuinka kauan lapsi on ollut sijoitettuna lapsuutensa aikana. Se on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin tieto sijoituspäätösten päivämääristä. Lapsen huostassa viettämän ajan pitäisi myös kuulua lastensuojelun säännölliseen tiedontuotantoon osana kansallista tilastointia (ks. Heino 2016).

Jos huostaanoton aikaa tarkastellaan sijoitetun lapsen huostassa viettämänä aikana, tulee väistämättä eteen kysymys

useiden kodin ulkopuolelle tehtyjen sijoitusten kasaantumisesta. Eikö lapsilla olisi oikeus odottaa lastensuojelulta enemmän kuin toistuvia sijoituksia ja niiden käynnistämiä saapumisia julkisiin koteihin? Koska huostaanotto on yksi julkisen vallan vahvimmissa kannanotoista lasten ja vanhempien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuiden välisiin suhteisiin, on perusteltua peräänkuuluttaa vakaata, lasten oikeudet ja tarpeet kunnioittavaa huostassaolon aikaa. Suomessa voisi olla korkea aika avata keskustelu pysyvyydestä ja pysyvyyttä tukevista toimenpiteistä osana lastensuojelua.

VIITTEET

1 Vaikka huostaanottojen kestosta ei ole vuositilastoa julkaisuna, asiasta tiedetään kuitenkin jotakin. Vuoden 1987 aikana lastensuojelun asiakkaina olleita lapsia koskeva tutkimus (Kivinen 1992, 41, 45) osoittaa, että ko. vuoden lopussa sijoitettuna olleista lapsista 68 % oli ollut sijoitettuna yli 10 vuotta. THL:n lastensuojelurekisterin mukaan vuosina 1991 – 1996 syntyneistä, huostassa olleista lapsista on 16 – 18% ollut yli 10 vuotta huostassa ja sijoitettuna kodin ulkopuolelle; 60 %:lla huostassaoloaika oli alle 5 vuotta ja 23 %:lla 5-10 vuotta (Lastensuojelu. STV. THL [Poiminta 17.10.2016]). Huostaanotto tehdään useimmin teini-iässä, jolloin sen kesto jää muutama vuoteen.

2 Artikkelit on kirjoitettu osana Lastensuojelun huostaanotot interventioina – asianosais- ja prosessinäkökulma -tutkimusta (264124), jonka Suomen Akatemia rahoitti vuosina 2013–2015.

KIRJALLISUUS

Abbott, Andrew (2001) *Time Matters. On Theory and Method*. Chicago: The Uni-

- versity of Chicago Press.
- Anglin, James (2002) *Pain, normality, and the struggle for congruence: Reinterpreting residential care for children and youth*. New York: Haworth Press.
- Baugerud, Gunn Astrid & Melinder, Anika (2011) *Maltreated Children's Memory of Stressful Removals from Their Biological Parents*. *Applied Cognitive Psychology* 26 (2), 261–170.
- Berrick, Jill & Peckover, Sue & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2015) The formalized framework for decision-making in child protection care orders: A cross-country analysis. *Journal of European Social Policy* 25 (4), 366–378.
- Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2016) Time, institutional support and quality of decision-making in child protection: A cross-country analysis. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*. Early view. doi:10.1080/23303131.2016/1159637
- Broadhurst, Karen (2017) State interventions in family life in England: safeguarding children through care proceedings and adoption. Teoksessa Kenneth Burns, Tarja Pösö & Marit Skivenes (toim.) *Child Welfare Removals by the State*. New York: Oxford University Press, 174–196.
- Bullock, Roger & Courtney, Mark & Parker, Roy & Sinclair, Ian & Thorburn, June (2006) Can the corporate state parent? *Children and Youth Services Review* 28 (11), 1344–1358.
- Burns, Kenneth & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (toim) (2017) *Child welfare removals by the state: a cross-country analysis of decision-making systems*. New York: Oxford University Press.
- Coakley, Jennifer & Berrick, Jill (2008) *Research Review: In a rush to permanency: preventing adoption disruption*. *Child and Family Social Work* 13 (1), 101–112.
- Cooper, Andrew & Webb, Liz (1999) Out of the maze: permanency planning in a postmodern world. *Journal of Social Work Practice* 13 (2), 119–134.
- de Godzinsky, Virve (2012) *Huostaanottoasiat hallinto-oikeuksissa. Tutkimus tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekomenetelmästä*. Julkaisu 260. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Enroos, Rosi (2016) *Lapsen tulo julkiseen kotiin – huostassaolon ensivaiheet sijais-huoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta*. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 224–260.
- Eronen, Tuija (2013) *Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaan otettujen lasten institutionaalisista poluista*. Raportti 4. Helsinki: THL.
- Fahlgren, Siv (2009) Discourse analysis of a childcare drama: Or the interfaces between paradoxical discourses of time in the context of social work. *Time & Society* 18 (2), 208–230.
- Ferguson, Harry (2011) *Child Protection Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2017) The Multi-local residency of children seen through case descriptions of Finnish child welfare workers. *European Journal of Social Work* 20 (2), 242–252.
- Goldstein, Joseph & Freud, Anna & Solnit, Albert (1980) *Beyond the Best Interests of the Child*. London: Burnett Books.
- Goodyer, Annabel (2011) *Child-Centred Foster Care: A Rights-based model for practice*. London: Jessica Kingsley.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) *Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina*. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kela, 266–293.
- Heino, Tarja (2016) *Lastensuojelusta tietäminen – julkisen vallan vastuu*. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 72–102.
- Helavirta, Susanna (2016) *Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana*. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 188–223.
- Holland, Sally, Faulkner, Alex & Perez-del-Aguila, P. (2005) Promoting stability and continuity of care for looked after chil-

- dren: a survey and critical review. *Child and Family Social Work* 10 (1), 29–41.
- Huhtanen, Raija (2016) Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 33–51.
- Hytönen, Kirsi-Maria & Malinen, Antti & Salenius, Paula & Haikari, Janne & Markkola, Pirjo & Kuronen Marjo & Koivisto, Johanna (2016) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Raportteja ja muistioita 2016:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kannasoja, Sirpa, Kuronen, Marjo & Poikolainen, Tytti (toim.) (2016) Sosiaalityön aika. Sosiaalityön tutkimuksen seura. <http://talentia.e-julkaisu.com/2016/tutkivasosiaalityo2016.php>. Luettu 15.9.2016.
- Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (6), 599–620.
- Khoo, Evelyn (2014) The road to placement breakdown: Foster parents' experiences of the events surrounding of the unexpected ending of a child's placement in their care. *Qualitative Social Work* 13 (2), 255–269.
- Kivinen, Tarja (1992) Lastensuojelun moninaisuus. Pitkittäiselvitys lastensuojelun asiakkuudesta. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 59. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.
- Knorth, Erik, Harder, Annemiek & Anglin, James (2015) 'The black box never sleeps ...' Insider perspectives on youth placements in residential care. *International Journal of Child and Family Welfare* 15 (1/2), 2–9.
- Križ, Katrin & Free, Janese & Kuehl, Grant (2017) How children are removed from home in the United States? Teoksessa Kenneth Burns, Tarja Pösö & Marit Skivenes (toim.) *Child Welfare Removals by the State*. New York: Oxford University Press, 197–222.
- Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 157–187.
- Laakso, Riitta & Enroos, Rosi (2016) Vierailloilla ovilla – Lapsen sijaishuoltopaikkaan tulo huostaanotettujen lasten ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (5), 506–515.
- Laitala, Marjo & Puuronen, Vesa (2016) Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset. Tampere: Vastapaino.
- Lastensuojelu. SVT. THL [Poiminta 17.10.2016]
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Moran, Chuk (2015) Time as a Social Practice. *Time & Society* 24 (3), 283–303.
- Palacios, Jesus (2009) The Ecology of Adoption. Teoksessa Gretchen Wrobel & Elsbeth Neil (toim) *International Advances in Adoption Research*. Chichester: Wiley-Blackwell, 71–94.
- Palareti, Laura & Berti, Chiara (2009) Different ecological perspectives for evaluating residential care outcomes: Which window for the black box? *Children and Youth Services Review* 31(10), 1080–1085.
- Pösö, Tarja (2016a) Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 7–32.
- Pösö, Tarja (2016b) Managing Complexity of Family Contact in Child Welfare. Teoksessa Jaber F Gubrium, Tone Alm Andreassen & Per Koren Solvang (toim.) *Reimagining the Human Service Relationship*. New York: Columbia University Press, 178–194.
- Pösö, Tarja, Pekkarinen, Elina, Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta (2016) "Voluntary" and "involuntary" child welfare: challenging the distinction. *Journal of Social Work*. Early view. DOI: 10.1177/1468017316653269
- Pösö, Tarja, Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta (2015) Time in care: the first months in care. *Families, Relationships and Societies*. Early view. DOI: <https://doi.org/10.1332/204674315X14501122985334>
- Pösö, Tarja & Eronen, Tuija (2014) Care orders as successful interventions: the social

- workers' point of view. *Child Care in Practice* 20 (2), 207–219.
- Rolock, Nancy & Pérez, Alfred (2016) Three sides to a foster care story: An examination of the lived experiences of young adults, their foster care case record, and the space in between. *Qualitative Social Work*. Early view. DOI:10.1177/1473325016666410
- Sallnäs, Marie & Vinnerljung, Bo & Westermarck Pia Kyhle (2004) Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child & Family Social Work* 9 (2), 141–152.
- Shlonsky, Aron & Benbenishty, Rami (2014) From Evidence to Outcomes in Child Welfare. Teoksessa Aron Shlonsky & Rami Benbenishty (toim.) *From Evidence to Outcomes in Child Welfare*. New York: Oxford University Press, 3–13.
- Svensson, Gustav & Höjer, Staffan (2017) Placing children in state care in Sweden: decision-making bodies, laypersons and legal framework. Teoksessa Kenneth Burns, Tarja Pösö & Marit Skivenes (toim.) *Child welfare removals by the state: a cross-country analysis of decision-making systems*. New York: Oxford University Press, 65–88.
- Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu (2012) Itsenäistymisen elämänvaiheena: osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Helsinki: SOS-lapsikylä ry.
- Ubbsen, Mads & Petersen, Liselotte & Mortensen, Preben & Kristensen, Ole (2012) Out of care and into care again: A Danish register-based study of children placed in out-of-home care before their third birthday. *Children and Youth Services Review* 34 (12), 2147–2155.
- Uprichard, Emma (2008) Children as 'Being and Becomings': Children, Childhood and Temporality. *Children & Society* 22 (4), 303–313.
- White, Susan (1998) Time, Temporality and Child Welfare. Notes on the materiality and malleability of time(s). *Time & Society* 7 (1): 55–74.
- Vinnerljung, Bo & Hjern, Anders (2011) Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study. *Children and Youth Services Review* 33 (10), 1902–1910.